

pačiu tai tapo prieglauda ir iš Lietuvos atvykusiems, ieškant darbų. Šimtai jo pasiųstų siuntinių su knygomis, medicinos įranga ir naujausia literatūra, drabužiais pasiekdavo Lietuvą. Sunku suskaičiuoti, kiek Lietuvos vaikų patyrė dr. J. Adomavičiaus paramą. Jis įsteigė specialų fondą ypač gabiems ir neturtingiems vaikams ir jaunuoliams remti⁴²¹. Aukojo partizanams, mokykloms, sergantiems ir vargstantiems Lietuvoje. Padėdavo į JAV atvykusiems, palengvindavo įsilieti į gyvenimą naujoje šalyje⁴²². Daktaro vienuolikos tomų darbas Kvieslys sveikaton, propaguojantis žmogaus kūno bei dvasios sveikatą, pasiekiamą per visapusišką asmenybės darną, visas išleistas Lietuvoje.

Jo veikla ir nuveikti darbai Lietuvos valstybės 2006 m. buvo įvertinti ordinu *Už nuopelnus Lietuvai*.

10. Parama Lietuvos kultūrai

Valdovų rūmų atstatymas

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmų atkūrimo vizija, gimusi pradėjus sistemingus jų archeologinius tyrimus 1987 m., plėtojosi ir virto esmingu Lietuvos suverenumo, tautinės savivarbos simboliu. Valdovų rūmų raidos istorija tapo neatsiejama nuo visos Lietuvos valstybingumo ir valstybės istorijos. Archeologinius tyrimus vykdė Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“ (PTC), kurio vadovai – direktorius hab. dr. Vytautas Urbonavičius, architektūrinių tyrimų skyriaus vedėjas dr. Napoleonas Kitkauskas ir archeologijos skyriaus vedėjas hab. dr. Adolfas Tautavičius. Užsienio lietuviai, susipažinę su vykstančiais tyrimais ir Vilniaus žemutinės pilies atstatymu, juos parėmė. Jų jaunimas dalyvavo archeologiniuose tyrimuose. Šiam tikslui nuo 1987 m. paramą telkė Lietuvos kultūros fondas (LKF), vadovaujamas prof. Česlovo Kudabos. Stambiausia, daugiau kaip 337 tūkstančių rublių, suma buvo gauta išleidus Adolfo Šapokos *Lietuvos istoriją*, kurią 50 tūkstančių dolerių parama finansavo JAV Lietuvių bendruomenė. JAV lietuviai, ypač Antanas Mikalajūnas iš Santa Monikos, teikė ne tik piniginę paramą, bet taip pat padovanojo video aparatūrą. Stambesnėmis sumomis Valdovų rūmų tyrimus ir atkūrimą per LKF ir PTC parėmė JAV lietuviai Kazys ir Mara Almenai, dr. Kazys ir Marytė Ambrozaičiai, Kęstutis Žemaitis, JAV šokių kolektyvas „Grandinėlė“ bei kiti. Tuo metu Valdovų rūmų atkūrimą parėmė lietuviai ir iš kitų šalių: Australijos, Jungtinės Karalystės, Kanados ir kt.

421 Lazaraitis, B. Ir Lietuva turi savo gerąjį daktarą Aiskaudą, kuris gydo vaikų sielas http://svencioniukrastas.w3.lt/v2/index.php?option=com_content&view=article&id=1662:ir-lietuva-turi-savo-geraji-daktara-aiskauda-kuris-gydo-vaiku-sielas (žiūrėta 2017 10 07)

422 Bindokienė, D. Kviečiant į visapusišką asmenybės darną. *Draugas*, 2003, balandžio 1, nr. 63, p. 3.

Valdovų rūmų paramos fondo kalendoriukas 2004 m.
J. Skiriaus asmeninis archyvas

Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos sudaryta komisija 1999 m. balandžio 29 d. nusprendė, kad geriausia išlikusius rūmų pamatus išsaugoti, pačius rūmus atstatant. Ekonominės krizės poveikyje, kai valstybė daugiau kaip metus nebegalėjo finansuoti net Valdovų rūmų tyrimų, Valdovų rūmų tyrėjai informavo apie būsimą pavojų, kad dėl drėgmės ir šalčių daug Valdovų rūmų autentiškų mūrų prarasta ir bus prarasta

ta dar daugiau, jeigu nebus imtasi veiksmų. Tuomet kilo mintis steigti visuomeninį fondą. Valdovų rūmų paramos fondas (VRPF) buvo įsteigtas 2000 m. rugpjūčio 23 d. Fondo tikslas – ne tik rinkti lėšas, bet ir įvairiais būdais garsinti Valdovų rūmų atkūrimą⁴²³. LR Seimo 2000 m. spalio 17 d. priimtame Valdovų rūmų atkūrimo įstatyme fondas įvardintas kaip papildomų lėšų telkėjas. Fondą eventualiai sudarė 23 steigėjai-dalininkai. Tarp jų buvo žinomi dvasininkai, poetai, muzikai, mokslininkai, verslininkai ir visuomenininkai. Iš jų aštuoni buvo užsienio arba sugrįžę į nepriklausomą Lietuvą lietuviai. PLB pirmininkas Vytautas Kamantas bei būsimieji pirmininkai – Gabrielius Žemkalnis ir Regina Narušienė – palaikė Valdovų rūmų atkūrimą ir buvo tarp pirmųjų fondo steigėjų. Valdovų rūmų atkūrimo mintis susilaukė pritarimo tuo metu vykusiame ir vėliau vykusiuose PLB seimuose ir tarp užsienio lietuvių.

Per 2000-2016 metų laikotarpį VRPF sutelkė apie 5 milijonus litų iš daugiau kaip 70 000 rėmėjų. Pirmieji fondo rėmėjai buvo JAV ir Sibiro lietuviai. Valdovų rūmų atkūrimo ir fondo veiklos pradžioje reikšmingas buvo Chicago'os apylinkėje Lemont'o komiteto pirmininkės Ligijos Tautkuvienės 2001 m. gegužės 12 d. suorganizuotas labdaringas Vienos valso pokylis, sutelkęs 2450 dol. paramą ir padėjęs išgarsinti Valdovų rūmų atkūrimą. Per fondą aukėjo JAV lietuvių šeimos ir organizacijos, kaip, pavyzdžiui, Pittsburgh'o Vakarinės Pennsylvania'os lietuvių piliečių draugija ir kt. Iš viso per fondą JAV lietuviai prisidėjo 140 tūks. dolerių suma.

Nuo VRPF įsteigimo 2000 m. rėmėjams, kurie aukėjo per fondą, PLB fondą arba VLPK JAV, už suteiktą 1000 litų (apie 350 dol.) paramą buvo teikiamas Valdovų rūmų paramos fondo „Statytojo diplomas“, o aukojusiems 10 000 ir 100 000 litų teikiami „Garbės Statytojo“ ir „Didžiojo Statytojo“ diplomai. 2009 m. liepos 6 d. Valdovų rūmuose buvo atidengta rėmėjų pagerbimo lenta. Lentoje įrašyti 552 rėmėjai, aukoję daugiau nei 1000 litų, kurių apie pusė yra JAV lietuviai. Visi

423 Škiudaitė, A. Edmundas Kulikauskas: Visuomet domėjausi Lietuvos istorija. *Draugas*, 2017, kovo 2, nr. 25, p. 9.

Valdovų rūmų paramos JAV komiteto naujienos

Jungtinėse Valstijose Lietuvos valdovų rūmų paramos komitetas (VRPK-JAV), įkurtas prie JAV Lietuvių Bendruomenės Krašto valdybos, veikia nuo 2003-ųjų. Komiteto tikslas yra ne tik rinkti aukas iš JAV gyvenančių lietuvių Vilniuje atstatomiems Valdovų rūmams, bet ir skleisti informaciją apie šį Lietuvos projektą. Komitetui vadovauja advokatė Regina Narušienė.

Parduotas nekilnojamas turtas

Vėliausiam VRPK-JAV posėdyje buvo pranešta, kad komiteto išde 2007 m. birželio mėnesio gale buvo \$188,636.50. Taip pat pirmininkė R. Narušienė informavo, kad visą savo turtą Valdovų rūmams palikusias a.a. Onos White namas Floridoje buvo parduotas š.m. rugpjūčio 27 d. už \$200,000 (deja, tai buvęs vienintelis pasiūlymas per visą pardavimo laiką, tad nutarta daugiau nelaukti ir jį priimti). Sudėjus sumą, gautą už O. White nekilnojamąjį turtą Floridoje bei \$5,000 iš a.a. Juozo Pauliaus palikimo, netrukus VRPK-JAV išde numatoma turėti apie \$400,000.

R. Narušienė pabrėžė, jog kol kas visi Amerikos lietuvių suaukoti pinigai yra saugomi JAV – nė cento nėra pervesta į Lietuvą. Tai bus padaryta tik po to, kai bus nutarta, kokią konkrečią projektą įrengiant Valdovų rūmus remis JAV lietuviai. Apie tai išsivijos spaudoje visuomenė bus informuota iš anksto. Tad kol kas visos VRPK-JAV surinktos lėšos yra investuotos JAV, kad neštų palūkanas.

Darbą pradėjo nauja išdininkė

Komiteto išdu dabar rūpinasi naujoji VRPK-JAV išdininkė Laima Žliobienė, kuri rugsėjo mėnesį pakeitė iš šių pareigų pasitraukusį Gediminą Damašų. Pasiūlius komiteto pirmininkei L. Žliobienės kandidatūrą posėdžio metu buvo pritarta vienbalsiai.

Laima Žliobienė – daugeliui

↑ BERNARDO NARUŠIO NUOTRAUKOJE: VALDOVŲ RŪMŲ PARAMOS KOMITETO JAV NARĖS: (IŠ KAIRĖS) VIOLETA RUTKAUSKIENĖ, MARIJA REMIENĖ, REGINA NARUŠIENĖ (PIRMININKĖ), LAIMA ŽLIOBIENĖ, VAIVA RAGAUSKAITĖ

JAV lietuvių pažįstama aktyvi visuomenininkė, nuo jaunystės dirbusi įvairiose lietuviškose organizacijose. „Visuomeninis darbas man yra atgaiva“, – sako ji. Be kita ko, Lietuvai siekiant nepriklausomybės L. Žliobienė dalyvavo „Americans for Lithuania's Freedom“ organizacijos veikloje, ėjo vicepirmininkės kultūrai pareigas Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) valdyboje. Baigusi studijas Chicagos DePaul universitete L. Žliobienė yra profesionali pedagogė. Su vyru dr. Petru Žlioba ji užaugino du sūnus ir dukterį, šiuo metu yra septynių anūkų močiutė. Išdininkės darbo patirties moteris įgijo dirbdama lituanistinės mokyklos tėvų komitete.

Siūlomi nauji projektai

Džiugu, kad naujoji išdininkė į komiteto veiklą įsiliėjo su šviežiomis idėjomis ir pasiūlymais. Vienas L. Žliobienės siūlomas projektas numato, kad už didesnes aukas JAV

lietuviams būtų pasiūlyta galimybė (t.y. dovanojami bilietai) dalyvauti Lietuvos vardo tūkstantmečio minėjimo progą sostinėje vyksiančiuose renginiuose, priėmimuose pas įžymybes, ekskursijose po Vilnių, etc.

Taip pat posėdžio dalyvės diskutavo, ką galima pasiūlyti itin stambiems aukotojams, kurių tikimasi sulaukti. Buvo iškelta idėja į Valdovų rūmų atidarymą 2009 m. vasarą susirinkusiems užsienio lietuviams surengti atskirą pokylį.

VRPK-JAV inf.

JAV LIETUVIAI VALDOVŲ RŪMAMS GALI AUKOTI PER VRPK-JAV. ČEKIUS RAŠYTI: LITH. AMER. COMM. VALDOVŲ RŪMAI IR GALITE SIŪSTI TIESIAI NAUJAJAI IŠDININKEI ADRESU: VALDOVŲ RŪMAI c/o LAIMA ŽLIOBA, 1500 LAKE SHORE DR. SO., BARRINGTON, IL. 60010-3534. VISOS AUKOS VALDOVŲ RŪMAMS YRA NURAŠOMOS NUO JAV FEDERALINIŲ MOKESČIŲ.

Valdovų rūmų paramos JAV komiteto naujienos. Informacija žurnale „Pasaulio lietuvis“. „Pasaulio lietuvis“, 2008, sausis, p. 17

Valdovų rūmų atkūrimo rėmėjai bus taip pat įrašyti į informacinius sąrašus Valdovų rūmų muziejuje.⁴²⁴

Reikšmingai prisidėjo PLB fondas, pirmininkas V. Kamantas, kuris 2001-2005 metais sukaupė 66 859 JAV dolerius, daugiausia iš JAV lietuvių, ir lėšas pervedė VRPF. Dosniausiu rėmėju dar 2001 m. tapo JAV lietuvis dr. Juozas Kazickas, per PLB

424 Kviečiame tapti Valdovų rūmų statytojais. *Amerikos lietuvis*, 2004, balandžio 17, nr. 16, p. 33; Dėl Valdovų rūmų rėmėjų pagerbimo. *Draugas*, 2009, gruodžio 9, nr. 233, p. 5.

Kazickų šeimos fondo 2006 m. premija savaitraščiui „Literatūra ir menas“ už aktyvią informacijos apie Valdovų rūmų atkūrimą sklaidą. Iš kairės – savaitraščio vyr. redaktorius Kornelijus Platelis, dr. Juozas Kazickas, apdovanojimo vertinimo komisijos pirmininkas poetas Marcelijus Martinaitis. *Valdovų rūmų paramos fondo archyvas*

fondą paaukojęs 25 000 dolerių (100 000 litų). Be to, jis penkerius metus kasmet skyrė po 15 tūkst. litų premijoms žiniasklaidai bei aktyviems rėmėjams, daugiausiai prisidedantiems prie Valdovų rūmų atkūrimo idėjos įgyvendinimo. Žiniasklaidos premiją net tris kartus laimėjo JAV lietuvių laikraštis *Draugas* ir vieną kartą – dažnai jame rašantis Bronius Juodelis. Apdovanojimai būdavo įteikiami per Valdovų rūmų rėmėjų pagerbimo iškilmes Katedros a. Valstybės dieną, liepos 6 d. Iki 2013 m. dr. J. Kazickas ir Kazickų šeimos fondas Valdovų rūmų atkūrimui skyrė 128 078 dolerius⁴²⁵.

Valdovų rūmai – Lietuvos gyventojams bene labiausiai žinomas projektas, kuriame aktyviai dalyvauja JAV lietuviai. 2002 m. rugsėjo mėn. E. Kulikauskas, atvykęs į JAV LB XVI Tarybos sesiją Washington'e, kreipėsi į JAV LB vadovus su prašymu imtis iniciatyvos dėl lėšų telkimo iš Amerikoje gyvenančių tautiečių. Buvo priimta rezoliucija, kuria JAV LB Krašto valdyba buvo įpareigota įsteigti Valdovų rūmų paramos komitetą (VRPK) JAV, kviečiant išeivius prisidėti prie rūmų atstatymo. 2003 m. rugpjūčio 14 d. buvo įsteigtas neterminuotas, JAV LB Tarybai atskaitingas komitetas, o jo pirmininke tapo R. Narušienė, kuri lapkričio 19 d. Valdovų rūmų paramos raštinėje pasirašė VRPF ir VRPK bendradarbiavimo sutartį dėl atstatymo idėjos garsinimo ir lėšų kaupimo Jungtinėse Amerikos Valstijose⁴²⁶. VRPF įsipareigojo nuolat palaikyti ryšį su Komitetu ir teikti visą naujausią informaciją apie fondo veiklą. Fondas taip pat padėjo įgyvendinti Komiteto projektus bei įtraukė į apskaitą Komiteto rėmėjų duomenis ir išdavė „Statytojo diplomus“. Visi komiteto darbuotojai dirbo savanoriško darbo pagrindais, už tai negaudami jokio atlyginimo. Komiteto būstinė įsikūrė Jaunimo centre, Chicago'je. Be pirmininkės darbą pradėjo

425 Valdovų Rūmai <http://www.kff.lt/Valdovu-Rumai-939.html> (žiūrėta 2017 07 28); Škiudaitė A. Edmundas Kulikauskas: Visuomet domėjaisi Lietuvos istorija. *Draugas*, 2017, kovo 2, nr. 25, p. 14; Dr. J. Kazicko ir Kazickų šeimos fondo aukos Valdovų rūmų atkūrimui (informaciją 2017 08 02 atsiuntė E. Kulikauskas). AA, b. 29 („JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918-2018“), l. n.

426 Ragauskaitė, V. Valdovų rūmai kyla ir laukia naujų statytojų. *Amerikos lietuvis*, 2003, lapkričio 15, nr. 46, p. 7; Valdovų rūmų paramos fondas ir Valdovų rūmų paramos komitetas (JAV) pasirašė bendradarbiavimo sutartį. *Ten pat*, gruodžio 13, nr. 50, l. 3.

sekretorė Skirmantė Miglinienė, išdininkas Bronius Juodelis, žiniasklaidininkė Vaiva Ragauskaitė, Marija Remienė, Milda S. Napjus, Vida Radvenienė. Vėliau įsijungė Violeta Rutkauskienė, Gediminas Damašius, Laima Žliobienė, Audronė Užgirieienė, Dalia Badarienė, Algimantas Gustaitis. Algimantas Gečys tapo komiteto konsultantu⁴²⁷. Lėšų telkimui imtasi įvairių būdų – kreiptasi laiškais, pranešimais JAV lietuvių spaudoje užsienio lietuvių telkiniams, fondams, lituanistinėms mokykloms. Buvo organizuoti renginiai, susitikimai, skaitomos paskaitos apie Valdovų rūmų reikšmę tautai ir valstybei.

Komitetas per savo veiklos laikotarpį sukaupė daugiau nei 440 tūkst. dol. Pirmasis 1000 dol. auką 2003 m. įteikė dr. Jonas Valaitis. Netrukus buvo sulaukta ir didesnių aukų – pirmuoju Valdovų rūmų Garbės statytoju tapo Bruno Matelis iš Lemonto, įteikęs 10 000 dol. 2007 m. iš Onos Gineitytės-White (Florida) buvo gautas didelis – 200 tūkst. dol. palikimas. Milda Napjus ir jos sūnus Erikas paaukojo 35 tūkst. dol. saulės laikrodžiui rūmuose įrengti bei kitiems projektams⁴²⁸. Komitetas išsipareigojo iš surinktų lėšų finansuoti Valdovų rūmų Gotikinės menės įrengimą: buvo paklotos salės keramininės grindys, atstatyta koklinė krosnis, finansuoti menės interjero darbai, langų vitražinis įstiklinimas, menės ažuolinių durų, salės šviestuvų gamyba. Didžiojoje renesansinėje menėje finansuotas austro frizo dizainas, turintis Lietuvos valstybės, 10 apskričių ir 60 savivaldybių heraldinius ženklus; taip pat sieninė tapyba – herbinis frizas, kuriame pavaizduoti žymiausių XV-XVII a. Lietuvos didikų giminių herbai. Finansuotas saulės laikrodžio projekto sukūrimas ir gamyba, taip pat jo bokštelio smailės gamyba. Lietuvos tūkstantmečio proga komitetas 1922 m. JAV lietuvių padovanoto „Laisvės varpo“ pavyzdžiu pagamino „Tūkstantmečio varpą“ ir padovanojo Valdovų rūmams. Komite-

Valdovų rūmų paramos fondo vieni iš steigėjų: Edmundas Kulikauskas, Algirdas Gluodas, Regina Narušienė, Algirdas Vapšys. Vytauto Abrausko nuotr. Valdovų rūmų paramos fondo archyvas

427 Valdovų rūmų paramos komiteto JAV nariai ir jų veikla (medžiagą atsiuntė R. Narušienė) AA, b. 29 („JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918-2018“), l. n.; Valdovų rūmų JAV komitetas pradėjo darbą. *Amerikos lietuvis*, 2003, rugpjūčio 30, nr. 35, p. 3.

428 Valdovų Rūmų statytojai. *Amerikos lietuvis*, 2003, rugsėjo 13, nr. 37, p. 5, 16; Valdovų rūmų paramos JAV komiteto naujienos. *Pasaulio lietuvis*, 2008, sausis, nr. 1, p. 17; Narušienė, R. Susidomėjimas Valdovų rūmais didėja. *Draugas*, 2014, rugsėjo 23, nr. 112, p. 5.

Saulės laikrodį ir bokštelio smailę finansavo Milda Skučas ir Erikas Aras Napjus per Valdovų rūmų paramos komitetą JAV. *Valdovų rūmų paramos fondo archyvas*

tas finansavo prof. M. Jučo knygą apie Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę ir dar keletą projektų⁴²⁹. Likusiomis neišnaudotomis lėšomis, kaip sako pirmininkė R. Narušienė, bus toliau finansuojami nauji Valdovų rūmų projektai.

Didelė dalis JAV lietuvių suprato Valdovų rūmų atkūrimo, kaip valstybingumo simbolio, reikšmę ir dosniai rėmė. Nuo 1987 m. iki 2016 m. JAV lietuviai Valdovų rūmų atkūrimui paaukojo daugiau kaip 700 tūkst. dolerių.

Valdovų rūmų atkūrimas, nepaisant įvairių nuomonių bei statybos nesklandumų, buvo istoriškai pagrįstas ir yra vertinamas. Per metus čia apsilanko apie 200 tūkst. lankytojų, surengiama per 100 renginių, organizuojamos konferencijos, leidžiamos knygos, tęsiami tyrimai. Čia vyksta ir valstybinės reikšmės renginiai. Muziejus, kuriame yra daugybė eksponatų ir iliustracijų, yra užmezgęs plačius tarptautinius ryšius⁴³⁰.

Mažosios Lietuvos fondo veikla

Mažosios Lietuvos fondo (*Foundation of Lithuania Minor*) svarbiausi uždaviniai: skatinti domėtis ir rūpintis Mažąja Lietuva, jos istorijos ir kultūros paveldu; vykdyti tyrimus ir studijas, rengti ir leisti knygas apie Mažosios Lietuvos istoriją, etnografiją, lietuvininkų (mažlietuvių) dvasinę kultūrą, politinius siekius, žymiausių krašto veikėjus.

Įsteigtas 1985 m. rugsėjo 1 d. per Mažosios Lietuvos rezistencinio sąjūdžio (MLRS) suvažiavimą Chicago'je. Fondo idėja kilo, kai Martynas Gelžinis 1983 m. liepos 3 d. MLRS suvažiavime Chicago'je pasiūlė parengti ir išleisti anglų kalba knygą apie Mažąją Lietuvą. Suvažiavimas paskelbė lėšų kaupimo vą. Pirmasis ir žymiausias fondo rėmėjas – Petras Pagojus iš Detroit'o. Kiti žymesni JAV lietuviai fondo steigėjai: Jonas Kancevičius, Pranas Gustas, Amalija ir Mykolas Jagučiai, Jonas Nor-

429 Narušienė, R. Kad Lietuvos valdovų rūmų muziejus veiktų, prisidėjo ir paramos komitetas JAV (Iš Valdovų rūmų paramos komiteto JAV 2016 m. ataskaitos JAV LB Tarybai). *Draugas*, 2016, spalio 11, nr. 121, p. 8-9.

430 Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų Rūmai www.valdovurumai.lt (žiūrėta 2017 08 01)

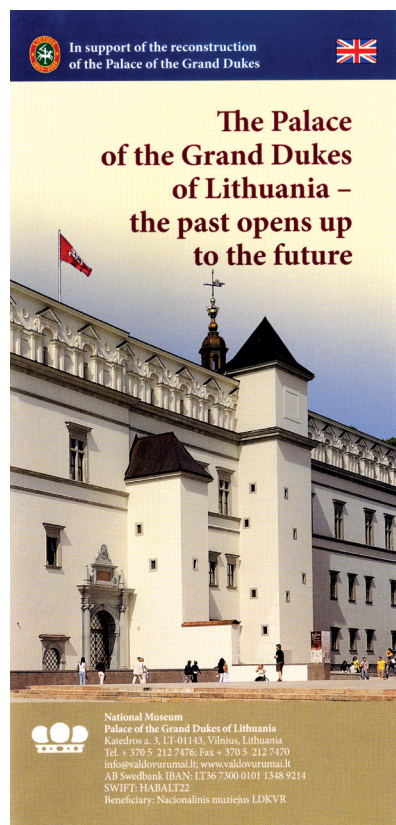

Valdovų rūmų paramos komiteto JAV sukurtas ir Valdovų rūmams dovanotas Tūkstantmečio varpas, kurio skersmuo – 2/3 dydžio analogiško JAV lietuvių Lietuvai dovanoto Laisvės varpo 1922 m. Mindaugo Kaminsko nuotr. Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai

mantas, JAV Lietuvių fondas ir kt. Per du dešimtmečius fondas sukaupė apie pusę milijono dolerių⁴³¹. 1986 m. rugsėjo 30 d. Mažosios Lietuvos fondas buvo oficialiai inkorporuotas kaip pelno nesiekianti organizacija Illinois valstijoje⁴³².

Didžiausias projektas – *Mažosios Lietuvos enciklopedijos* (4 tomai) parengimas ir išleidimas 1996-2009 m. Vilniuje. Tam reikalui fondas skyrė 346 tūkst. dol. Šios enciklopedijos idėjos autorius ir organizatorius buvo prof. Vilius Pėteraitis (1914-2008). Išleidus enciklopediją siekiama parengti vientomį *Mažosios lietuvių žinyną* anglų, vokiečių ir rusų kalbomis⁴³³. Kalbama ir apie enciklopedijos bei žinyno anglų kalba skaitmeniniu formatu išleidimą. 2011 m. pabaigos duomenimis, fondas jau buvo išleidęs 20 knygų ir enciklopedijos 4 tomus, o taip pat rėmė dar 20 su Mažąja Lietuva susijusių knygų leidybą.

Nuo 1996 m. fondas remia įvairią lietuvišką veiklą Mažojoje Lietuvoje. Kiekvienais metais Karaliaučiaus kraštui skiria apie 8-9 tūkst. dol. įvairiems vietos lie-

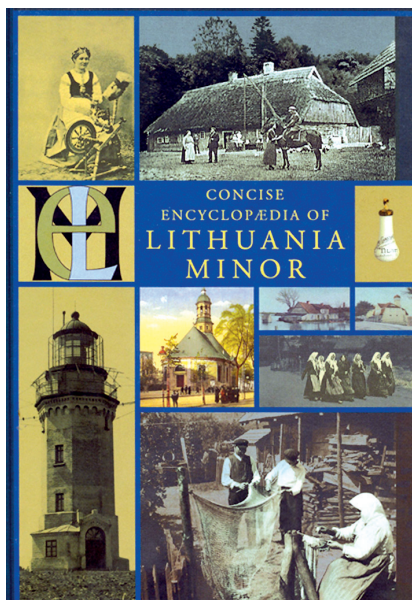

Valdovų rūmų muziejaus lankstinukas anglų kalba 2010 m.
J. Skirius asmeninis archyvas

431 Balašaitis, A. Mažosios Lietuvos fondas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius: MELI, 2008, t. 14, p. 521.

432 Vencius, G. Mažosios Lietuvos fondas švenčia savo 25-erių metų jubiliejų. *Amerikos lietuvis*, 2011, spalio 6, nr. 41, p. 20.

433 Kad toliau plaktų Mažosios Lietuvos širdis (2010 m. rugsėjo 23, nr. 16) mokslasplus.lt/mokslo-lietuva/2006-2011/node/3016.html (žiūrėta 2017 07 26)

Mažosios Lietuvos enciklopedijos anglų kalba viršelis

Prie Laisvės kovų paminklo. Iš kairės antra – Milda Šatienė, generalinis konsulas Marijus Gudynas, Mažosios Lietuvos fondo ir draugijos Chicago'je pirmininkas dr. Jurgis Anyšas, LŠSI centro valdybos narys Ernestas Lukoševičius, Stasė Simonavičienė, Romas Šležas, LTSC tarybos pirmininkas dr. Augustinas Idzelis, Mažosios Lietuvos fondo ir draugijos Chicago'je išdininkas Ramūnas Buntinas. Arūno Buntino nuotr. <http://www.draugas.org/01-22-13sauliai.html>

tuvių renginiams: lietuvių kalbos olimpiadoms, lietuvių kalbos mokytojų seminarams, lietuviškos dainos festivaliui „Skambėk, skambėk, lietuviška dainele“, kasmetiniam renginiui Tolminkiemyje „Svečiuose pas Donelaitį“, lietuviškoms šventėms, ekskursijoms, vaikų vasaros stovykloms ir kitai veiklai⁴³⁴.

Mažosios Lietuvos fondas kasmet nuo 1995 m. skiria dvi L. G. Rėzos vardo premijas (po 1000 dol.) Klaipėdos universiteto magistrantams. Taip pat, tiesa, rečiau – dr. Vydūno premiją (5000 dol.). Pirmoji premija įteikta prof. Domui Kaunui⁴³⁵.

Fondo nariais tampa tie, kurie paaukvoja ne mažiau kaip 100 dol. Fondo nariai gyvena ne tik JAV, bet ir kitose šalyse. Pastarajame fondo suvažiavime 2016 m. Chicago'je buvo paskelbta, kad fonde yra 766 nariai, bet pastebėta, kad aukotojų mažėja. Fondo pirmininkas dr. Valdas Aušra ragino nenusiminti, nes Karaliaučiaus krašto lietuviškumo paramai dalis buvusių aukotojų skiria savo palikimus. Be to, atsiveria kitų fondų paramos galimybės, o taip pat ir renginių pajamos⁴³⁶. Fondo nariai dalyvauja įvairiuose renginiuose, rengia minėjimus, skirtus Mažosios Lietuvos

434 Susitikimas su Mažosios Lietuvos fondo ir draugijos pirmininku iš Čikagos (2017-02-17) <http://www.donelaitis.info/index.php?p=1&sid=345&tid=345> (žiūrėta 2017 07 26); Bukontienė, E. A. Susitikimas su svečiu iš JAV. *Draugas*, 2017, kovo 2, nr. 25, p. 14.

435 Vencius, G. Mažosios Lietuvos fondas švenčia savo 25-erių metų jubiliejų. *Amerikos lietuvis*, 2011, spalio 6, nr. 41, p. 23.

436 Aušra, V. Mažosios Lietuvos Fondo suvažiavimas JAV <http://reformacija.lt/worldpress/mazosios-lietuvos-fondo-suvaziavimas-jav/> (žiūrėta 2017 07 26)

istorijos svarbiems įvykiams atminti. Pavyzdžiui, 2013 m. kartu su Lietuvos šaulių sąjunga išėivijoje paminėjo Klaipėdos krašto išlaisvinimo 90-metį⁴³⁷.

Fondo pirmininkai: Ansas Lymantas (1985-1992), dr. V. Pėteraitis (1992-1998), Gytis Šernas (1998-2001), dr. Jurgis Ansysas (2001-2004), Vilius Trumpjonas (2004-2012), dr. Jurgis Ansysas (2012-2016), dr. V. Aušra (nuo 2016).

2006 m. už visuomeninę veiklą V. Trumpjonas buvo apdovanotas Lietuvos Respublikos ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“ Riterio kryžiumi.

Draugo fondas ir laikraštis *Draugas*

Vienas labiausiai skaitomų Lietuvoje išėivijos laikraščių buvo ir yra dienraštis, o dabar kas antrą dieną išėinantis laikraštis *Draugas*. Tai periodinis leidinys, kuris nuo pat įsteigimo 1909 m. buvo liudininkas JAV lietuvių veiklos – jau daugiau nei 100 metų. Laikraštis išsamiai supažindino ir supažindina skaitytoją ne tik su lietuvių išėivijos, bet ir Lietuvos gyvenimu, kas yra svarbu išlaikant lietuviybę JAV, rūpinasi Tėvyne ir jos žmonėmis⁴³⁸. Turiu pasakyti, kad net ir sovietiniais laikais mokslininkai stengėsi rasti galimybę respublikinės bibliotekos specfonduose paskaityti pirmaisia šį leidinį.

Draugas, kaip ir dauguma periodinių leidinių, be rėmėjų paramos išgyventi negali. Todėl 1992 m. buvo įsteigtas Draugo fondas, kuriam pirmąją 500 dol. auką įnešė M. Remienė, o už savaitės fonde jau buvo 3000 dol. Oficiali fondo steigimo data laikoma 1993 m. lapkričio 12 d., kai jis buvo įteisintas. Buvo sudaryta fondo valdyba, o fondo direktoriai renkami dvejiems metams. Spauloje paskelbus apie fondo įkūrimą pradėjo plaukti aukos. Pirmasis pagrindinio kapitalo milijonas dolerių buvo pasiektas per septynerius metus⁴³⁹. Gauti pinigai – tai JAV lietuvių gerų norų išsaugoti laikraštį rezultatas. Per beveik 25 metus fondas Draugo leidybai skyrė gerokai daugiau kaip du milijonus dolerių⁴⁴⁰. Vyko garsūs *Draugo* koncertai ir pokyliai, skirti lėšoms fondui rinkti. Lietuvai atgavus nepriklausomybę tuose koncertuose pasirodydavo kviesti žymūs Lietuvos solistai, vokalinės grupės ir pan. Anot fondo pirmininkės M. Remienės, pavyko suorganizuoti net apie 200 koncertų. Į juos pasiklausyti svečių meno susirinkdavo nuo 500 iki 1200 tautiečių. Menininkams iš Lietuvos buvo mokami honorarai, apmokamos kelionės⁴⁴¹. Jie turėjo galimybę ne tik pakoncertuoti, užsidirbti, bet ir pamatyti Ameriką. Tai buvo naudinga abiem pu-

437 Šauliai paminėjo Klaipėdos krašto išlaisvinimo 90-metį. *Draugas*, 2013, sausio 22, nr. 9, p. 4.

438 Plačiau žr.: „*Draugui*“ – 100. *Už tikėjimą ir lietuviybę* / Sudarytoja Marija Bareikaitė Remienė. Vilnius: Lietuvių katalikų spaulos draugija, 2009, 524 p.

439 Remienė, M. *JAV lietuvių kultūros keliuose*. Vilnius: UAB Baltijos kopija, 2011, p. 415-417.

440 2017 o8 13 M. Remienės laiškas J. Skiriui. AA, b. 29 („JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918-2018“), l. n.

441 *Ten pat*; Remienė, M. *JAV lietuvių kultūros keliuose*. Vilnius: UAB Baltijos kopija, 2011, p. 437, 440.

Draugo fondo garbės nariai, paaugoję po vieną tūkstantį dolerių 1989 m. „Draugo“ redakcijos archyvas

sėms. Šiuo metu, Draugo fondo pirmininkės žodžiais, laikraščio *Draugas* padėtis sudėtinga. Senieji skaitytojai traukiasi iš gyvenimo, naujų nėra, nes naujieji emigrantai nesidomi laikraščiu. Garsiųjų koncertų ir pokylių suorganizuoti nebepavyksta, bet rudeniniai pokyliai vyksta ir toliau, tik gal ne tokie didingi.

Kultūros vertybių sugrąžinimas į Lietuvą

Jau buvo minėta apie Lietuvių fondo pastangas sugrąžinti į Lietuvą dailininkų darbus. Tačiau turime nemažai pavyzdžių, kai patys išeivijos menininkai, kolekcininkai savo sukauptas vertybes dovanoja Tėvynei, už tai neprašydami jokio atlyginimo, suprasdami, kad tai lietuvių tautos kultūros dalis, kad jų surinkti ir išsaugoti kultūriniai reliktai labiau reikalingi Lietuvoje nei Amerikoje. Tuo ypač rūpinasi Lietuvos dailės muziejus, kuris nuolat bendradarbiauja su išeivijos menininkais ir jų artimaisiais, menininkų sambūriais, kultūrinio gyvenimo organizatoriais ir kultūrinėmis išeivių institucijomis. Išeivijos dailę muziejus pradėjo kaupti 1966 m. ir dabar jo saugyklose – per 6000 kūrinių. Tai beveik pusantro šimto svetur, daugiausia JAV, kūrusių dailininkų – A. Varno, P. Domšaičio, A. Galdiko, V. K. Jonyno – karta ir Freiburgo meno mokyklos išugdyti menininkai⁴⁴².

Po 1975 m. viešnagės Lietuvoje išeivijos dailininkas **Vytautas Kazimieras Jonynas** (1907-1997) ėmė puoselėti savo galerijos Lietuvoje įkūrimo idėją, kur būtų iš JAV atgabenta jo kūryba, vyktų parodos, meistriškumo užsiėmimai. 1989 m. dailininko svajonė buvo realizuota Druskininkuose. Vytauto Kazimiero Jonyno galerija šiuo metu turi per tūkstantį eksponatų. Didžioji dalis kolekcijos iš New York'o atgabenta

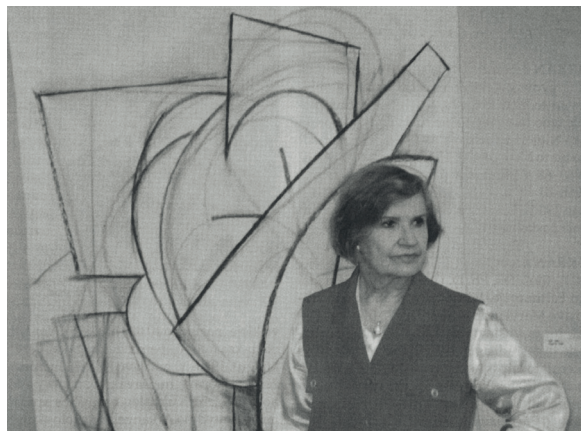
442 Mušinskienė, J. Dovanos nepriklausomai Lietuvai. Pasaulio lietuvis, 2010, birželis-liepa, nr. 6-7, p. 6; Laurinavičienė, B. Vilniuje atidaryta paroda iš Lietuvai padovanotos kolekcijos (*Verslo žinios*, 2017-06-01) http://www.vz.lt/laisvalaikis/akiraciai/2017/06/01/vilniuje-atidaryta-paroda-is-lituvai-padovanotos-kolekcijos?utm_source=nl&utm_medium (žiūrėta 2017 06 05)

dailininko pastangomis, kita dalis – archyvas, piešinių eskizai, nuotraukų albumai, laiškai, dailininko užrašai – galeriją pasiekė po dailininko mirties. Dailininko kūrybinis palikimas – apie 2000 meno objektų. 1993 m. jis buvo apdovanotas LDK Gedimino ordinu⁴⁴³. Gyveno New York'e.

Elena Urbaitytė-Urbaitis (1922–2006) gyvendama New York'e buvo labai aktyviai įsitraukusi į Vakarų modernizmo ir postmodernizmo srovių kūrimą. Ji surengė 16 personalinių parodų New York'e, dalyvavo per 100 grupinių parodų 21-oje JAV, Kanados, Lietuvos, Prancūzijos mieste. 2004 m. testamentu savo darbus ji paskirstė kelioms Lietuvos kultūros institucijoms – M. K. Čiurlionio muziejui atiteko 40 tapybos abstrakcijų, 25 skulptūriniai objektai, 205 grafikos darbai⁴⁴⁴.

Marija Rima Tūbelytė-Kuhlmann (1923–2014), sukūrė daugiau nei 400 paveikslų, kuriuose – ramybės ir taikos atmosfera. Tėvynės ilgesį savo paveiksluose dailininkė išreiškė kelio, vedančio į namus, motyvu. Jos darbai buvo eksponuoti Japonijoje, Taivane, JAV miestuose, Kaune. 2016 m. jos sūnus Peteris Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui padovanojo 66 mamos tapytų paveikslų kolekciją⁴⁴⁵. Gyveno St. Petersburg Beach'e, Florida.

Dailininko **Prano Lapės** (1921–2010) kūrybos didžiąją dalį (tai tapyba, skulptūra ir abstrakcijos) Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui padovanojo jo sesuo Zita Lapytė-Duobienė⁴⁴⁶. P. Lapė kūryboje labiau linko į abstraktųjį meną, ekspresionizmą. Tapybos darbų yra eksponavęs individualiose parodose Long Island'e (1965), Chicago'je (1969), New Canaan'e (1980), Brooklyn'e (1981), Boston'e (1985). Dalyvavo grupinėse lietuvių išeivijos ir amerikiečių dailės parodose. Lietuvai atgavus nepriklausomybę dailininkas Pranas Lapė grįžo gyventi į gimtinę. 2008 m. P. Lapė buvo apdovanotas Lietuvos Didžiojo Kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kry-

Elena Urbaitytė-Urbaitis. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002, t. 2, p. 403.

443 Lapas, R. M. Kolekciniams... ir ne tik? Kad jų kūryba pasiektų Tėvynę. *Draugas*, 2014, balandžio 15–17, nr. 43–44, p. 11; Indreika, G. Vytauto K. Jonyno meninė veikla Amerikoje. *Ten pat*, 2017, birželio 8, nr. 66, p. 15.

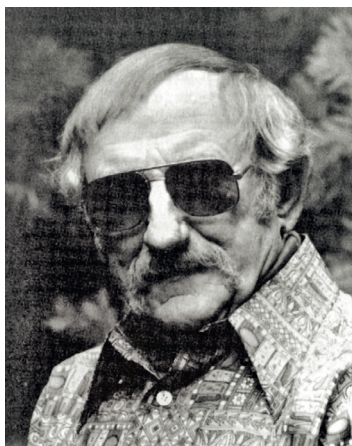
444 Vaškevičius, A. Dovanotų darbų paroda – lyg spalvingas kaleidoskopas. *Draugo priedas Kultūra*, 2017, gegužės 27, nr. 21, p. 8.

445 *Ten pat*.

446 *Ten pat*.

Pranas Lapė. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, t. I, p. 568

Vytautas Ignas. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, t. I, p. 355

žiumi⁴⁴⁷. Gyveno New York'e (Connecticut valstijoje) ir nuo 1978 m. iki grįžimo į Lietuvą 1998 m. – Chamberlain'e (Maine valstijoje).

Dailininkas **Vytautas Ignas** (1924-2009) į Lietuvą grįžo 2006 m. ir apsigyveno Vilniuje. Jis sukūrė 150 lino ir medžio raižinių, 200 tapybos paveikslų, 100 mišrios technikos kūrinių, 300 piešinių, medinių mozaikų, vitražų projektų. 1971-2008 m. Lietuvos muziejams (Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui, Žemaičių dailės muziejui Plungėje, Žemaičių Alkos muziejui, Kauno arkivyskupijai, Telšių kunigų seminarijai) dailininkas padovanojo per 400 geriausių kūrinių⁴⁴⁸. Atvykęs į JAV 1950 m. gyveno Cleveland'e, New York'e ir Ashford'e (Connecticut valstijoje).

Tapytojas **Juozas Mieliulis** (1919-2009) savo simbolistinius ir surrealistinius paveikslus, tris dešimtis – beveik visą tapybos rinkinį – 2008 m. padovanojo Lietuvos dailės muziejui. J. Mieliulio paveikslai skyrėsi nuo kitų jo kolegų lietuvių. Tai buvo pastebima, kai jis dalyvaudavo lietuvių dailininkų grupinėse parodose arba rengdavo savo retas asmenines ekspozicijas⁴⁴⁹. Gyveno Chicago'je.

Skulptoriaus, tapytojo, monumentaliosios dailės kūrėjo **Jurgio Šapkaus** (1928) kūryba pasižymi ekspresionistinei dailės kryptčiai būdingu laisvu, veržliu potėpiu, ryškiu, kontrastingu koloritu, dinamiška skulptūrų kompozicija; perteikiamas vaizduojamų simbolių scenų dramatiškumas, žmogaus dvasiniai išgyvenimai. Dalyvavo tapybos parodose JAV, Vokietijoje, Kanadoje; surengė šešias individualias parodas. 2008 m. Lietuvos dailės muziejui padovanojo 20 skulptūrų ir 55 akrilu bei akvarele tapytų paveikslų⁴⁵⁰. Gyveno Kalifornija'joje.

Medikas, tapytojas ir poetas **Antanas Lipskis** (1917-2013) per kūrybos metus surengė šešias parodas ir daug kartų pasirodė su kitais menininkais Chicago'je,

447 Mirė dailininkas P. Lapė (2010 m. sausio 14) <http://www.delfi.lt/veidai/kultura/mire-dailininkas-plape.d?id=27812953> (žiūrėta 2017 08 19)

448 Birutės Ignienės atminimui. *Draugo priedas Kultūra*, 2015, sausio 24, nr. 10, p. 3.

449 Vilniuje pristatyti išeivijos dailininkai. *Pasaulio lietuvis*, 2010, birželis-liepa, nr. 6-7, p. 8.

450 *Ten pat*, p. 8-9.

Florida'oje. 1989 m. išleido pirmąją poezijos knygą, o po to – dar keletą. Jo tapyboje pasireiškė kubizmo, simbolizmo, siurrealizmo bei fovizmo stiliai. Paliko per 1500 paveikslų. Po jo mirties žmona Aldona Žemaičių dailės muziejui Plungėje padovanojo 255 paveikslų kolekciją, skulptūras, jo poezijos knygas. Jis priklausė JAV lietuvių rašytojų draugijai⁴⁵¹. Gyveno Floridoje.

2001 m. Kėdainiuose buvo atidaryta Chicago'je gyvenusios dailininkės ir tekstilininkės *Janinos Monkutės-Marks* (1923-2010) muziejus-galerija, kuris įsikūrė jos pačios pirktame buvusio krašto muziejaus pastate su 80 arų sklypu. Muziejui ji padovanojo savo 65 tapybos darbus ir 36 gobelenus. Muziejus, kur rengiamos parodos, aktyviai dalyvauja Kėdainių kultūriniame gyvenime. 2007 m. J. Monkutei-Marks buvo suteiktas Kėdainių krašto garbės pilietės vardas⁴⁵².

Dailininkas *Juozas Bagdonas* (1911-2005) atvykęs į JAV apsigyveno Washington'e, o 1964 m. persikėlė į New York'ą. 1999 m. sugrįžo į Lietuvą, į Plungę. Jis – Žemaičių muziejaus kūrėjas, muziejui padovanojęs beveik 110 savo kūrinių. Dailininkas savo darbus dosniai dalijo Lietuvos muziejams. Šiandien jo darbų turi ne tik Plungės, bet ir Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Telšių muziejai. 2001 m. jam buvo suteiktas Plungės garbės piliečio vardas⁴⁵³.

Kai 2000 m. dailininkės Magdalenos Birutės Stankūnienės iniciatyva ir remiant tuometinei JAV LB Kultūros tarybos pirmininkei Marijai Remienei į Lietuvą buvo pargabenti Chicago'je veikusios Čiurlionio galerijos 50 metų kaupti išeivijos dailininkų darbai, tarp jų buvo ir tapytojo, grafiko *Miko Šileikio* (1893-1987) kolekcija. Tai žymiausias XX a. pirmosios pusės lietuvių dailininkas Amerikoje. M. Šileikio kūryba keletą kartų buvo eksponuota Vilniuje. Jo paveikslų dalis saugoma Lietuvos dailės muziejuje, o likusi kolekcija – apie 240 paveikslų, piešiniai, eskizai, asmeniniai daiktai – buvo perduota M. Šileikio gimtojo Zarasų krašto muziejui, kur jam skirta atskira salė⁴⁵⁴.

Chicago'je gyvenusi dailininkė *Magdalena Birutė Stankūnienė* (1925-2017), dailininko Viktoro Petravičiaus mokinė, viena iš pačių aktyviausių mecenatų, jau nuo 1969 metų po truputį savo kūrybą ir pačios sukauptus kitų dailininkų darbus pradėjo gabenti į Lietuvą. Lietuvai tapus nepriklausomai, jos aktyvumas dar labiau sustiprėjo. Lietuvos miestuose ji rengė savo darbų parodas; remia Lietuvos kultūros institucijas, socialines įstaigas ir joms dovanoja savo paveikslus. Ji savo lėšomis prisidėjo prie V. Kudirkos muziejaus Kudirkos Naumiestyje statybos, prie Vilkaviškio krašto muziejaus

451 Antano Lipskio (1917-2013) kūrybos palikimas Žemaitijoje <http://www.oginski.lt/lt/nuolaitines-parodos/lipskis/> (žiūrėta 2017 08 19)

452 Vaškevičius, A. Janinos Monkutės-Marks muziejuje – dovanotas menas iš viso pasaulio. *Draugas*, 2015, rugpjūčio 25, nr. 100, p. 10.

453 Mirė išeivijos dailininkas Juozas Bagdonas (1911-2005). *Amerikos lietuvis*, 2005, balandžio 16, nr. 16, p. 26.

454 Škiudaitė, A. Miko Šileikio galerija Zarasuose. *Draugo priedas Kultūra*, 2016, kovo 5, nr. 9, p. 5, 8.

Magdalena Birutė Stankūnienė. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002 t. 2, p. 285*

Lietuvių išeivijos dailininkų parodos 2000 m. Radvilų rūmuose Vilniuje ženklas. old.ldm.lt/Naujausias_parodos/iseivijos_dailes_parodos_tekstas.htm

išplėtimo, paaukodama 50 000 dol. Paminėtina Magdalenos Birutės Stankūnienės menų galerija Marijampolėje, kurios įkūrimui 2006 m. ji pervedė 100 000 litų asmeninių lėšų. Galerijoje kaupiami meno fondai, o juose – jau per 200 meno kūrinių, kurių pagrindą sudaro M. B. Stankūnienės dovanoti darbai⁴⁵⁵. Galerijoje nuolat vyksta įvairių menininkų darbų parodos. Savo palikimo saugotoju ji pasirinko Vilkaviškio krašto muziejų. Muziejui ji perdavė per 15 tūkstančių vertingų meno darbų, fotodokumentikos, asmeninių daiktų ir šeimos relikvijų⁴⁵⁶.

1997 m. M. B. Stankūnienei suteiktas Vilkaviškio rajono, o 2008 m. – Marijampolės garbės pilietės vardai. 2001 m. ji buvo apdovanota LDK Gedimino V laipsnio ordinu.

2007 m. Vilniaus savivaldybė už 5 mln. JAV dolerių iš Jono Meko įsigijo vieno iš „Fluxus“ judėjimo įkūrėjų ir pagrindinės figūros – *Jurgio Mačiūno-George Maciunas* (1931-1978), gyvenusio New York'e ir Boston'e, kolekciją – 2600 eksponatų. Šis sandėris susilaukė nevienareikšmio vertinimo Lietuvos visuomenėje⁴⁵⁷. Kolekciijoje – J. Mačiūno darbai, skirti *Fim-Makers Cinematheque*, *Film Cuture* žurnalui, J. Meko projektams, išskirtiniai darbai ir dokumentika, susijusi su Soho rajono įkūrimu, darbai ir tekstai iš privataus J. Mačiūno gyvenimo. Tai yra antra pagal dydį *Fluxus* kolekcija pasaulyje. Didžiausia kolekcija saugoma Moderniojo meno muziejuje New York'e, kur 2009 m. buvo atidaryta pastoviai veikianti *Fluxus* ekspozicija⁴⁵⁸. J. Mačiūno atmintis įamžinta Kaune – 1998 m. atidengta memorialinė lenta, 1999 m. Kauno paveikslų galerijoje atidarytas J. Mačiūno kabinetas, 2017 m. viena miesto aikščių pavadinta jo vardu. 2002 m. išleista jam skirta Tomo Sakalausko knyga⁴⁵⁹.

455 Škiudaitė, A. Magdalenos Birutės Stankūnienės menų galerija Marijampolėje. *Ten pat*, 2015, sausio 3, nr. 1, p. 4.

456 Rupeikienė, E. M. B. Stankūnienės jubiliejus paminėtas gimtinėje. *Draugas*, 2015, sausio 15, nr. 6, p. 13.

457 Už A. Zuoko „Fluxus“ mokėta dvigubai (*Respublika*, 2011 m. vasario mėn. 24 d.) http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/uz_azuko_fluxus_moketa_dvigubai/print.1 (žiūrėta 2017 08 19) ir kt.

458 Jurgis Mačiūnas 1931-1978. Biografija <http://www.menorinka.lt/page/722/1> (žiūrėta 2017 08 19); Vilnių pasiekė pirmoji J. Mačiūno „Fluxus“ kolekcijos dalis (foto) (*www.DELFI.lt* 2007 m. birželio 18 d.) <http://www.delfi.lt/veidai/archive/print.php?id=13551842> (žiūrėta 2017 08 19)

459 Jurgis Mačiūnas https://lt.wikipedia.org/wiki/Jurgis_Ma%C4%8Di%C5%ABnas (žiūrėta 2017 08 19)

Poezijos popietės dalyviai prie Vilniaus arkikatedros 1993 m. rugpjūčio 29 d. Iš kairės – aktorius Vladas Bagdonas, poetas Kazys Bradūnas iš JAV, J. Juškaitis, kun. J. K. Matulionis, poetas Bernardas Brazdžionis iš JAV, A. Puišytė, kun. E. Atkočiūnas. A. Žižiūno nuotr. „Kazys Bradūnas archyvai“. Sudarė Virginija Babonaitė-Paplauskienė. Kaunas: Maironio lietuvių literatūros muziejus, 2016, p. 189

Be jokios abejonės tarp JAV lietuvių buvo ir yra daugiau menininkų, kurių darbai puošia ne tik privačių namų, bet ir visuomeninių organizacijų, įstaigų, muziejų sienas. Šiuo atveju mes aptariame būtent tuos lietuvių menininkus, kurių darbai – ištisi rinkiniai ar kolekcijos – buvo padovanotos Lietuvai ar dar kitaip pasiekė menininkų Tėvynę.

JAV lietuvių kolekcijos Lietuvoje

Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos institutas vykdo išeivijos organizacijų ir atskirų asmenų kultūrinio, politinio ir mokslinio palikimo kaupimo, tyrimo, išsaugojimo ir eksponavimo funkcijas. Institutas buvo įkurtas nuo 1994 m. Vytauto Didžiojo universitete veikiančio Išeivijos studijų centro pagrindu. Institutas yra ne tik archyvų kaupimo, tvarkymo, saugojimo, bet ir mokslo tyrimo institucija. Institute saugoma archyvinė medžiaga yra naudojama tyrimams, integruojama į studijų procesus, rengiamos dokumentų publikacijos. Šiuo metu yra saugomi 72 dokumentiniai fondai, kurių didžioji dauguma – iš JAV.

Pirmasis gautas rinkinys – *Broniaus Kviklio* (1913-1990). Gyvendamas Lietuvoje, Vokietijoje ir JAV, jis surinko didžiulį lituanistinį spaudos, knygų, fotografijų, numizmatikos, filatelijos archyvą, kuris 1993 m. buvo perduotas Vytauto Didžiojo universiteto Išeivijos studijų centrui. Archyvą perdavė B. Kviklio dukros Danguolė Kviklytė ir Rūta Kviklytė-Kulikauskienė. Knygų kolekcijoje daugybė lituanistinių knygų, išleistų tarpukario Lietuvoje, JAV lietuvių kalba, taip pat visame pasaulyje įvairiomis kalbomis išleistų knygų apie Lietuvą. Gausu grožinės literatūros. Kviklys sukaupė ir beveik visas sovietmečiu Lietuvoje išleistas visuomeninių ir humanitarinių mokslų sritis apimančias knygas. Gausi periodinių leidinių kolekcija. B. Kviklio sukaupime archyve – ir jo epistolinis palikimas – susirašinėjimas su įvairiais asmenimis tiek Lietuvoje, tiek ir užsienyje; Kviklio darbų – „Lietuvos bažnyčios“ ir „Mūsų Lietuva“ – atskirų dalių rankraščiai bei gausi dokumentinė medžiaga, naudo-

Bronius Kviklys. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, t. I, p. 561*

ta rašant šias knygas; nuotraukos, dokumentai, atspindintys įvairių emigracijos bangų gyvenimą išeivijoje. Kviklio fonde gausu laiškų, dokumentų iš kitų žmonių archyvų, pvz., Antano Smetonos iš Lietuvos atsivežtas ir tremtyje sukauptas archyvas, seniau dingusiais laikytų Vydūno kūrinių rankraščiai lietuvių ir vokiečių kalba, parašyti daugiausia po Antrojo pasaulinio karo, iš Tilžės persikėlus į Detmold'ą⁴⁶⁰.

Tarp VDU Lietuvių išeivijos instituto saugomų ir tvarkomų archyvų randame tokius: Vinco Rastenio, Vytauto Kamanto, Adolfo Damušio, Kęstučio Skrupskelio, *Metmenų* žurnalo, *Akiračių* mėnraščio, kun. Vinco Valavičiaus, Broniaus Nemicko, *Lietuvių dienų* žurnalo, Algimanto Kezio, Stasio Barzduko, Tomo Remeikio, Valdo Adamkaus ir kitų⁴⁶¹.

Lietuvių išeivijos kultūros veikėjo dr. **Kazio Pemkaus** (1920-1996) biblioteką-archyvą sudaro knygos, periodika, archyvas (dokumentai, laiškai, nuotraukos ir kt.), yra žemėlapių (306), plokštelių (139). Kolekcijoje – vertingos

XVI-XIX a. knygos, tarpukario ir sovietinėje Lietuvoje, išeivijoje leisti leidiniai. Didelę ir vertingą kolekcijos dalį sudaro periodika. Tai universalaus turinio ir įvairiakalbė kolekcija. 1994 m. Klaipėdos universiteto rektorius prof. S. Vaitekūnas lankėsi JAV, kur susipažino su kolekcininku ir jo archyvu. 1994 m. ir buvo nuspręsta padovanoti biblioteką šiam universitetui. K. Pemkaus archyvo pergabenimą ir bibliotekos įrengimą rėmė Lietuvių fondas (JAV). Archyvo pergabenimu rūpinosi Kazio Pemkaus gimnazijos ir vėlesnių laikų draugas dr. A. Razma, talkino savanoriai pagalbininkai. Pirmoji siunta Klaipėdą pasiekė 1995 m. liepą. Iš viso buvo gautos 787 dėžės. Dr. K. Pemkaus biblioteka-archyvas atidarytas 1997 m. liepos 14 d. KU bibliotekoje⁴⁶².

Pagal 2005 m. tarp Šiaulių universiteto (ŠU) ir JAV lietuvių **Vytauto Jono Šliūpo** (1930-2017) pasirašytą bendradarbiavimo sutartį ŠU bibliotekai buvo perduotas dar 1987 m. Kalifornijoje įkurtas aušrininko dr. Jono Šliūpo archyvas. Pradžioje buvo renkama informacija apie dr. J. Šliupą, vėliau archyvas praplėstas ir jame buvo kaupiama kita lietuviams svarbi medžiaga – yra kitų asmenų (K. Vairo-Račkausko, A. Gustaičio, J. Dainausko, V. Daugirdaitės-Sruogienės, A. Merklio ir kt.) ir organizacijų kolekcijos. Archyvui spaudinius ir daiktus dovanojo per 400 asmenų. Ofici-

460 F. I Broniaus Kviklio fondas www.iseivijosinstitutas.lt/var/uploads/file/F_%20I.pdf (žiūrėta 2017 08 20)

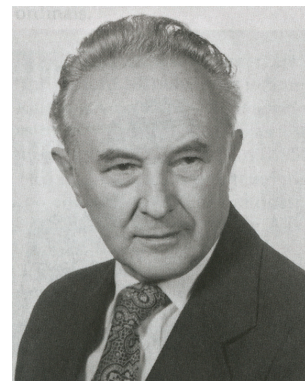
461 VDU LII Archyvai <http://www.iseivijosinstitutas.lt/archyvai> (žiūrėta 2017 08 20)

462 Dr. K. Pemkaus biblioteka-archyvas <https://www.ku.lt/kub/biblioteka/lifs/retu-spaudiniu-sektorius/dr-k-pemkaus-biblioteka-archyvas/> (žiūrėta 2017 08 20)

aliai archyvas ŠU bibliotekoje atidarytas 2009 metais. 2009–2012 m. biblioteką pasiekė trys dr. J. Šliūpo archyvo siuntos – iš viso beveik 500 dėžių su knygomis, periodiniais leidiniais, rankraščiais, nuotraukomis, paveikslais, plakatais, plokštelėmis, suvenyrais. V. Šliūpo archyvas nuolat pildomas⁴⁶³. 2014 m. Vanda ir Vytautas Šliūpai įsteigė kasmetines savo vardo stipendijas socialinių ir humanitarinių mokslų studentams už geriausius bakalauro ir magistro darbus, susijusius su dr. J. Šliūpo veikla.

Maironio lietuvių literatūros muziejuje Kaune sukaupti gausūs išeivių rašytojų rinkiniai: per 180 tūkstančių vienetų (dokumentai, nuotraukos, rankraščiai, epistolika, spauda, knygos, memorialiniai daiktai, meno kūriniai). Į muziejų sugrįžta ne tik tai, kas išeivių rašytojų buvo sukurta, bet ir tai, ką jie, brangindami ir gelbėdami nuo sovietinio teroro, išvežė į Vakarus. Per pastaruosius daugiau kaip 20 metų Amerikoje buvo surasta, atrinkta ir parvežta archyvinė medžiaga tokių rašytojų, kaip Gražina Tulauskaitė-Babrauskienė, Stasys Santvaras, Antanas Gustaitis, Česlovas Grincevičius, Jurgis Jankus, Elena Nakaitė-Arbienė (Alė Rūta), Jonas Aistis, Antanas Vaičiulaitis, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Jurgis Blekaitis, Algirdas Landsbergis, Zinaida Nagytė-Katiliškienė (Liūnė Sutema), Marius Katiliškis, Henrikas Nagys, Kazys Bradūnas, Vytautas Aleksandras Jonynas, Julija Švabaitė-Gylienė, Kostas Ostrauskas, Paulius Jurkus, Julius Kaupas, Juozas Kėkštas, Birutė Pūkelevičiūtė, Viktorija Skrupskelytė, Neringa Railaitė, Pranas Lembertas, Pranas Visvydas, Vincas Kazokas, Ignas Urbonas, Stasys Džiugas, Danutė Brazytė-Bindokienė, Danguolė Sadūnaitė, Onutė Mikailaitė, Petronėlė Orintaitė-Janutienė, Juzė Augustaitytė-Vaičiūnienė, Danutė Lipčičiūtė-Augienė ir kt. Pargabenant Lietuvai svarbų kultūrinį palikimą svariai prisideda išeivija – atskiri žmonės, organizacijos, lietuviškos siuntinių bendrovės⁴⁶⁴.

2010 m. Pakruojo rajono taryba nusprendė įpareigoti rajono savivaldybės Juozo Paukštelio viešosios bibliotekos administraciją perimti ir saugoti Pakruojo rajono pirmojo Garbės piliečio (1995), aktyvaus JAV lietuvių veikėjo ***Broniaus Nainio*** (1920–2016) asmeninį archyvą. Taip tūkstančiai per apytikriai 60 metų sukauptų įvairių rankraščių, dokumentų, leidinių oficialiai tapo bibliotekos fondų dalimi. B. Nainys rėmė gimtinės sodyboje veikusią Griepėdžių pagrindinę mokyklą. Buvo apdovanotas LDK Gedimino III laipsnio ordinu.

Kazys Pemkus. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002 t. 2, p. 94

463 Šalavėjienė, A. Aušrininko Jono Šliūpo archyvas – Šiaulių universiteto bibliotekoje (15 min. 2014 spalio 10 d.) <https://www.15min.lt/kultura/naujiena/renginiai/ausrininko-jono-sliupo-archyvas-siauliu-universiteto-bibliotekoje-29-459071> (žiūrėta 2017 08 20); Šalavėjienė, A. Šliūpų dovanos Šiaulių universiteto mokslo bendruomenei. *Draugas*, 2015, gegužės 19, nr. 59, p. 10.

464 Baronaitė-Paplauskienė, V. Išėję sugrįžti. *Draugo* priedas *Kultūra*, 2016, kovo 5, nr. 9, p. 7.

2014 m. Kybartuose buvo atidaryta garsaus išeivijos fotomenininko *Algimanto Kezio* (1928–2015) galerija, kurioje eksponuojami jo atsiųsti darbai ir fotoalbumų kolekcija. Nuo 1990 m. menininko parodos kasmet vyko Lietuvoje. Fotomenininkui būdingas platus akiratis, daug dėmesio jis skyrė lietuvių meno puoselėjimui JAV, sukūrė dokumentinių filmų apie lietuvių išeivijos žymius asmenis, kultūros įvykius. 1997 m. A. Kezio iniciatyva internete eksponuota pirmoji virtuali lietuvių fotografijos paroda. Pagrindinis fotografijų objektas buvo ir liko miestas, jo architektūra. A. Kezio meninės fotografijos yra saugomos Lietuvos dailės muziejuje, Nacionalinėje bibliotekoje, Chicago's meno institute ir Šiuolaikinės fotografijos muziejuje, New York'o „Metropolitan“ ir Modernaus meno muziejuose ir kt.⁴⁶⁵ Lietuvių fonde nuo 2016 m. įsteigtas Algimanto ir Romo Kezių vardinis fondas, skirtas gabiems Kybartų gimnazijos absolventams, studijuojantiems universitetuose, organizuojami A. Kezio vardo jaunųjų fotografų konkursai⁴⁶⁶. Kaip neprisiminti jo savo namuose-galerijoje organizuojamų savaitgalinių vakarėlių lietuviams, kur jie galėjo susipažinti, pabendrauti, kur būdavo pristatomi menininkai. 1992 m. A. Keziui suteiktas Lietuvos fotomenininkų sąjungos garbės nario vardas. 1999 m. apdovanotas LDK Gedimino V laipsnio ordinu.

2016 m. Kaune (S. Daukanto g. 25) pagal JAV nusistovėjusią prezidentinių bibliotekų kūrimo tradiciją duris atidarė *Prezidento Valdo Adamkaus biblioteka-muziejus*. Jo tikslas – memorializuoti prezidento gyvenimą ir veiklą, skatinti patriotiškumą bei tuo pačiu tarnauti kultūros ir mokslo židiniui. Muziejuje per keturis aukštus eksponuojami V. Adamkaus padovanoti: knygos, togos, apdovanojimai, paveikslai, nuotraukos, garso ir vaizdo medžiaga ir kt. Čia veikia ir skaitykla. V. Adamkaus pagėidavimu bibliotekos-muziejaus veikla turi būti vykdoma tik aukotojų ir rėmėjų lėšomis⁴⁶⁷.

2013 m. kultūros mecenatė *Beatričė Kleizaitė-Vasaris* Marijampolei, iš kurios pati yra kilusi, dovanojo savo sukauptą meno kūrinių kolekciją: daugiau kaip 400 tapybos, grafikos ir skulptūros darbų, kuriuos kūrė per 30 autorių (Vytautas Kašuba, Adomas Galdikas, Vytautas Kazimieras Jonynas ir kt.). Drauge su meno kolekcija padovanojo ir 204 meno leidinius apie pasaulio ir Lietuvos dailę. 2014 m. lankytojams duris atvėrė Beatričės Kleizaitės-Vasaris meno galerija. Dar 1989 m. grįžusi į Lietuvą, įsiliejo į kultūrinį gyvenimą, parašė ir išleido išliekamosios vertės turinčių knygų, įsteigė LDK Gedimino paminklo fondą ir vadovavo projektui statant paminklą.

465 Algimantas Kezys. Fotografija <http://www.arkagalerija.lt/2014-02-kezys.html> (žiūrėta 2017 08 20)

466 Apanavičienė, L. Fonde įsteigtas Algimanto ir Romo Kezių vardinis fondas. *Draugas*, 2016, balandžio 2, nr. 39, p. 4; Vaškevičius, A. Įamžinant garsiojo kraštiečio fotografo Algimanto Kezio atminimą – nuotraukų konkursas. *Draugo* priedas *Kultūra*, 2017, balandžio 29, nr. 17, p. 4.

467 Artėja Prezidento V. Adamkaus bibliotekos atidarymas. *Draugas*, 2015, rugsėjo 22, nr. III, p. 10; Radzevičiūtė E. V. Adamkaus biblioteka-muziejus iškilmingai atvėrė duris <http://kauno.diena.lt/print/746810> (žiūrėta 2017 08 20)

Naujųjų lietuvių Amerikoje vakarėlis pas fotomenininką Algimantą Kežį namuose-galerijoje 1998 m. J. Skiriaus asmeninis archyvas

2010 m. ji Anykščiams padovanojo vertingą daugiau nei 100 dailės kūrinių kolekciją, kurios pagrindu buvo atidarytas Angelų muziejus⁴⁶⁸. 2002 m. buvo apdovanota Barboros Radvilaitės medaliu už nuopelnus Vilniui ir Lietuvai. O 2017 m. įteiktas Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos aukščiausias apdovanojimas – garbės ženklas „Nešk savo šviesą ir tikėk“.

Išskirtiniai JAV lietuvių aktyvios veikėjos *Marijos Remienės* labdariniai darbai. 2010 m. jai Lietuvoje buvo paskirta prestižinė Valstybinė Jono Basanavičiaus premija už etninės tapatybės puoselėjimą JAV Lietuvių Bendruomenėje ir pastangas grąžinti kultūros vertybes į Lietuvą. Jos pastangų dėka 2000 m. iš Čiurlionio galerijos Chicago'je, kur buvo kaupiami dailininkų darbai, į Lietuvą perkelta daugiau kaip 400 kūrinių kolekcija⁴⁶⁹. Savo sukauptą 35 paveikslų lietuvių dailininkų kolekciją ji taip pat padovanojo Lietuvai. 60 000 dol. paaukojo atnaujinti gimtųjų Musninkų bažnyčia, pastatė arkangelo Mykolo statulą, savo lėšomis remia keletą mokyklų, moksleiviams padovanojo tautinius drabužius, ruošia jiems konkursus, išleidžia juos į iškylas pažinti savo Tėvynę⁴⁷⁰. M. Remienė visą aktyvų gyvenimą darbavosi JAV lietuvių organizacijose, užimdama vadovaujančius postus. Apie jos veiklą labai gerai atsiliepė kita veikli JAV lietuvė Regina Narušienė, sakydama, kad „ką jau nuspręs Marytė padaryti, tą visuomet padarys“. Kaip pati M. Remienė ne kartą pabrėžė, „už savo lietuvišką darbą nesu gavusi nė vieno dolerio. Tai mano auka lietuvybei“⁴⁷¹. Negana to, kur tik

468 Kultūros mecenatė Beatričė Kleizaitė-Vasaris apdovanota garbės ženklu „Nešk savo šviesą ir tikėk“ www.suduvis.lt/2017/05/29/kulturos-mecenate-beatrice-kleizaite-vasaris-apdovanota-garbes-zenklu-nesk-sa-vo-sviesa-ir-tikek/ (žiūrėta 2017 08 20)

469 Vaškevičius, A. Druskininkuose – Čikagos M. K. Čiurlionio galerijos dovanotų kūrinių paroda. *Amerikos lietuvis*, 2009, liepos 4, nr. 27, p. 7.

470 Remienė, M. *JAV lietuvių kultūros keliuose*. Vilnius: UAB Baltijos kopija, 2011, p. 528; Tamkevičienė, N. Marijos Remienės ir parapijiečių pastangomis bažnyčioje bus šilčiau. *Draugas*, 2014, gruodžio 18, nr. 149, p. 12.

471 Lapas, Ramunė. Mariją Remienę Lietuvoje sutinka kaip žvaigždę. *Amerikos lietuvis*, 2010, liepos 31, nr. 31, p. 1.

pažvelgsi į išeivijos fondus, draugijas, visur pamatysi M. Remienės pinigines aukas. Ji 2002 m. buvo apdovanota LDK Gedimino ordino Riterio kryžiumi bei kitais garbingais ženklais.

Unikalią kolekciją – orientalistinės dailės 184 darbus iš įvairių Azijos kultūrinių regionų – Lietuvos dailės muziejui 2014 m. padovanojo inžinierius **Leonas Antanas Maskaliūnas**, garsus JAV lietuvių veikėjas. Ekspوناتai svariai papildė muziejaus fondą⁴⁷². L. Maskaliūno iniciatyva nuo 2002 m. įsteigta jo vardo stipendija, kuri yra skiriama VGTU Aplinkos inžinerijos ir Statybos fakultetų pažangiems studentams našlaičiams. 2002-2014 m. buvo įteiktos 148 stipendijos⁴⁷³.

2015 m. Zyplių dvaras Šakių rajone sulaukė kraštiečio **Prano Povilaičio (1924-2017)** dovanotų baldų, suvenyrų, kilimų, paveikslų ir kitų daiktų, kurie labai praturtino dvaro sales. Mecenatas padovanojo didelę savo biblioteką, kur šimtai knygų ne tik lietuvių, bet ir anglų, prancūzų bei kitomis kalbomis. Ant sienų kabo ir dailininkų M. B. Stankūnienės bei V. Plioplio dovanoti paveikslai⁴⁷⁴. Naujais eksponatais Vilkaviškio karšto muziejų praturtino **Aušrelė Sakalaitė**⁴⁷⁵.

1992 m. Pauliaus Galaunės (1890-1988) dukra **Dalia** (JAV) ir antroji žmona **Kazimiera** padovanojo Nacionaliniam M. K. Čiurlionio dailės muziejui Adelės ir P. Galaunių dviejų aukštų namą, statytą 1932 m., žemės sklypą ir memorialinį palikimą A. ir P. Galaunių namams (muziejui), kurie atidaryti 1996 m. O štai Marijos ir Jurgio Šlapelių dukra **Gražutė Šlapelytė-Sirutienė** (1909-2009) gyvenusi Santa Monica (Kalifornija'jos valstija), dovana Vilniaus miestui Šlapelių memorialinį muziejinį palikimą ir pastatą įsteigti Marijos ir Jurgio Šlapelių namą-muziejų. 1998 m. dailininkas **Kazys Varnelis** (1917-2010), su žmona Gabriele grįžo į Lietuvą, atsiveždami kolekciją. Jos pagrindu Vilniaus senamiestyje buvo įsteigtas Kazio Varnelio muziejus. 2003 m. jo kolekcijai suteiktas nacionalinis statusas, jis tapo Lietuvos nacionalinio muziejaus filialu – Kazio Varnelio namai-muziejus. Vilniuje yra ir dailininko **Kazimiero Leonardo Žoromskio** (1913-2004) muziejus, kur po dailininko mirties čia liko ir eksponuojami tarptautiniu mastu įvertinti aukšto meninio lygio tapybos darbai⁴⁷⁶.

472 Lietuvai dovanotos orientalistinės dalies kolekcijos paroda <https://www.ldm.lt/radvilu-rumu-muziejuje-pirma-karta-rodoma-lietuvai-dovanotos-orientalines-dailės-kolekcijos-paroda> (žiūrėta 2017 08 20)

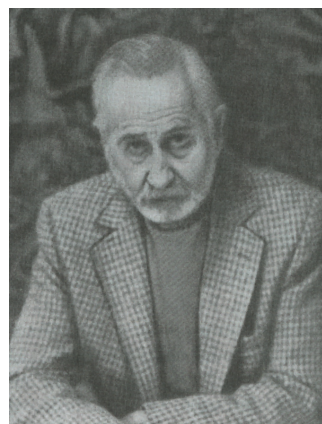
473 Įteiktos inžinieriaus Leono Antano Maskaliūno stipendijos (2014-07-21) <http://naujienos.vgtu.lt/naujienos/studiju-metas/iteiktos-inzinieriaus-leono-antano-maskaliuno-stipendijos/50596> (žiūrėta 2017 08 20)

474 Vaškevičius, A. Amerikos lietuvių dovanos praturtino ir papuošė Zyplių dvarą. *Draugas*, 2015, liepos 25, nr. 87, p. 14.

475 Vaškevičius, A. Vilkaviškio krašto muziejui – daugiau relikvijų. *Amerikos lietuvis*, 2007, liepos 28, nr. 30, p. 10.

476 Gražutė Šlapelytė-Sirutienė https://lt.wikipedia.org/wiki/Gra%C5%BEut%C4%97_%C5%Aolapelyt%C4%97-Sirutien%C4%97 (žiūrėta 2017 10 02); Kazio Varnelio namai-muziejus https://www.muziejai.lt/Muziejus.lt.asp?Db_kodas=3177&menu=71 (žiūrėta 2017 10 02); Kazimiero Žoromskio muziejus <http://www.openhousevilnius.lt/2015/?building=kazimiero-zoromskio-muziejus> (žiūrėta 2017 10 02) /Dėkingas dr. R. Kondratui už nurodytą informaciją/.

Lietuvos valstybiniai archyvai pasipildė JAV lietuvių fondais. Pavyzdžiui, Lietuvos centriniam valstybės archyve saugoma gausi organizacijų ir asmenų dokumentinė ir vaizdinė medžiaga (pvz., Lietuvių rezistencinės santarvės, Vytauto Kutkaus, Vaclovo Sidzikausko, Tomo Remeikio, Jono Garlos ir kt.). Nėra abejonės, kad kiekviename didesniame Lietuvos muziejuje, bibliotekoje ar archyvuose gali būti užtikti išeivijos dovanotų vertybių⁴⁷⁷. Visa ši medžiaga ne tik praturtina Lietuvos saugyklas, bet ir pasitarnauja Lietuvos mokslininkams atliekant naujus tyrimus.

Kazys Varnelis. *Jungtinių Amerikos Valstijų lietuviai: biografijų žinynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002, t. 2, p. 449

II. Parama Lietuvos švietimui ir mokslui

A.P.P.L.E. kursai 1990-2015 m.

1990 m. rudenį tuometinis Lietuvos kultūros ir švietimo ministras Darius Kuolys viešėjo JAV, „Santaros-Šviesos“ suvažiavime. Jo metu ministras šnekėjosi su Vaiva Vėbraite ir Jūrate Krokys-Stirbiene apie jų galimybes padėti atsikuriančiai Lietuvai. D. Kuolys patarė, kad geriausia būtų investuoti į mokytojus ir perduoti jiems laisvų žmonių ruošimo ir demokratinę patirtį. Neformalių pokalbių metu nutarta, kad Lietuvos mokytojams ir edukacinės sistemos žmonėms reikia ryšių Vakarų valstybėse, kurie padėtų įgyti vakarietiškos edukacijos pagrindus ir supratimą, o tam darbui reikia suburti entuziastų komandą⁴⁷⁸.

Minėtos lietuvaitsės ėmėsi iniciatyvos. 1990 metais JAV, glaudžiai bendradarbiaujant su Lietuvos Respublikos Kultūros ir švietimo ministerija, įkurta tarptautinė savanoriška, pelno nesiekianti organizacija Lietuvos švietimo reformai remti. Šios organizacijos pavadinimas – „Amerikos profesionalioji partnerystė vardan Lietuvos švietimo“ (*American Professional Partnership for Lithuanian Education – A.P.P.L.E.*). Sutrumpinimas, išvertus iš anglų kalbos, reiškia obuolį, kuris yra ir JAV pagarbos mokytojui simbolis. Prisiminkime, kad ir žmonijos gyvenimas šioje Žemėje, pagal Bibliją, prasidėjo nuo obuolio. Organizacijos pavadinimą sukūrė V. Vėbraitės vyras Jime Gust'as, kuris taip pat prisidėjo ir prie šios organizacijos

477 Išeivijos fondai <http://www.archyvai.lt/lt/iseivijos-fondai.html> (žiūrėta 2017 10 07)

478 Antanaitis, A. Paramos Lietuvai sąjūdis: pasaulio lietuvių istorijos apžvalga ir užsienio lietuvių pagalba atsikuriančiai Lietuvos valstybei 1987-1993 m. *Asmenybės. 1990-2015 m. Lietuvos pasiekimai*. Kaunas: VŠĮ Leidybos idėjų centras, 2015, p. 78.